Geliş Tarihi / Received: 21.12.2022**Kabul Tarihi / Accepted:** 30.03.2023**Yayın Tarihi / Published:** 31.03.2023**Araştırma Makalesi / Research Article****DOI:****Makale Künyesi / Citation:** Koçhan, N. (2023). “Geçmişten Günümüze Kyzikos Turizm İlişkisi”, *Anatolian Archaeology*, 1 (Mart 2023), 137-146.

Geçmişten Günümüze Kyzikos Turizm İlişkisi

Kyzikos Tourism Relationship from Past to Present

Nurettin KOÇHAN*

ÖZET

İnsanlar, geçmişte ve günümüzde çeşitli nedenlerden dolayı seyahat etmişlerdir. Örneğin eğlenme ve dinlenme, sağlık, spor, sanat ve kültürel etkinlikler, kutsal alanları ziyaret etme, yeni yerleri görmek ve incelemek amacıyla insanların seyahat ettiklerini görmekteyiz. Kapıdağ yarımadasının kültür ve doğal yapısının değeri tam olarak anlaşılmadığından, Yarımada ve Erdek İlçesi'nin temel turistik çekiciliği deniz, kum ve güneş olarak zihinlerde yer etmiştir. Böylece turizm yalnız yaz mevsimi ile sınırlı kalmış, fakat bu hareketlilik tüm yıla yayılabilir. Çünkü Kapıdağ ve dolayısıyla Erdek oldukça güçlü ve cezbedici özelliğe sahiptir. Kyzikos Antik Kenti başlı başına bir kültür hazinesidir. Kentte bulunan Hadrian Tapınağı dünyanın sekizinci harikası olarak adlandırılan anıtsal bir yapıdır. Anadolu'da bulunan üç Amfiteatr'dan en sağlamı Kyzikos'ta yer almaktadır. Erdek ve Bandırma'da Hristiyan ve İslami döneme ait birçok yapı bulunmaktadır. Apollonius Rhodius, Argonautlar mitinde Kyzikos'a gelişleri ve orada yaşanan olaylardan bahseder. Amasyalı Coğrafyacı Strabon kentin iki köprü ile iki limana sahip olduğunu bildirir. Plinius, kentte Cupido adında bir çeşmeden, bir Tapınak'tan ve Bouleterion'dan bahseder. Aristides, MS 166 yılında yaptığı konuşmada İmparator Hadrian adına yapılmakta olan anıtsal tapınağı anlatır. Erdek ilçesinin geleceğinin, iki aylık deniz turizmine değil yıl boyunca devam edecek kültür turizmine bağlıdır.

Anahtar kelimeler: Kyzikos, Hadrian Tapınağı, Amfiteatr, Argonautlar, Cupido, Turizm.

ABSTRACT

People have traveled for a variety of reasons both in the past and present. It is seen that people travel to have fun and rest, do sports, seek health, produce arts, do cultural activities, visit sanctuaries, and see and explore new places. Since the value of the cultural and natural structure of the Kapidag peninsula is not fully understood, Kapidag Peninsula and Erdek District have only been seen as main touristic attraction centers offering sea, sand, and sun. For this reason, tourism has been limited to the summer season, but this activity can be spread throughout the year. Because Kapıdağ accompanied by Erdek has very influential and attractive features. The ancient city of Kyzikos is a cultural treasure in itself. The Temple of Hadrian in the city is a monumental structure and is called the eighth wonder of the world. The strongest of the three Amphitheaters in Anatolia is located in Kyzikos. There are many

* Prof. Dr., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Bandırma, TÜRKİYE. E-posta: n.kochan49@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0686-4988>

buildings belonging to the Christian and Islamic periods in Erdek and Bandırma. In the myth of the Argonauts, Apollonius Rhodius also mentions the arrivals in Kyzikos and the events that took place there. Strabo, a famous geographer from Amasya, reports that the city is connected to the mainland by two bridges and has two ports. Plinius mentions a fountain in the city called Cupido, a Temple, and the Bouleterion. Aristides, in his speech in AD 166, describes the monumental temple being built on behalf of Emperor Hadrian. It is thought that the future of the Erdek district depends not on two-month sea tourism, but on cultural tourism that will continue throughout the year.

Keywords: Cyzicus, Hadrian's Temple, Amphitheater, Argonauts, Cupid, Tourism.

Kyzikos antik kenti, Balıkesir İli Erdek İlçesi sınırları içinde, Kapıdağ Yarımadası'nın ana kara ile birleştiği kıstağın güneyinde yer almaktadır. Propontis'de (Marmara denizi) üç doğal limana sahip, stratejik açıdan hem anakara hem de Kapıdağ'ını kontrol edebilen bir kenttir Kyzikos.

Kyzikos antik dönemde birçok yönden bölgenin öncü bir kenti idi. MÖ 6-4. yüzyıllarda kullandığı sikkeler bölge dışında da geçerli kabul edilmiş, Roma döneminde bile zaman zaman kendi sikkesini basmıştır.

Mitolojiye göre kentin kurucusu olan Kral Kyzikos'un Thrak Kralı Eusorsos'un soyundan geldiği, kent halkının da Thrak kökenli olduğu kabul edilir¹.

Strabon, Lampsakos'lu Anaksimenes'den aktararak, Kyzikos'u Miletosluların kolonize ettiğini bildirir². Eusebios'un kroniğinde de Miletos'un ilkin MÖ 756, ikinci olarak MÖ 679 da Kyzikos'u kolonize ettiği belirtilmektedir. Ancak Kolonileştirme, kentin kurulması olarak anlaşılmalıdır. Var olan kent ile ticari anlaşmalar yapılarak, kentte ticari sistemini oluşturmak isteyen kentin, kendisi için gerekli yapılar inşa etmesi ve düzenlemeler yapması olarak algılanmalıdır. Bu konuda D. Magie "..., bu yerleşmeler temelde de belki ticaret istasyonları işlevinde idile. Ana kent ile koloni arasındaki ilişki sadece duygusal düzlemde kalmamış, ... ithalat-ihracat vergilerinin karşılıklı kaldırılması gibi ayrıcalıkları da kapsamıştır." diyerek görüşümüzü desteklemektedir³. MÖ 8.yüzyıl öncesi hakkında fazla bilgi olmadığından Kyzikos tarihi, genel olarak Miletos kolonisi olmasıyla başlatılır.

MÖ 546 da Persler'in Lydia krallığını yıkmaları üzerine Kyzikos da Perslerin Daskyleion satraplığına bağlanır ve Makedonyalı Büyük İskender MÖ 334 de Hellespontus'u aştıktan sonra Daskyleion'u ele geçirerek bölgeye hâkim oluncaya kadar da aralıklarla Pers yönetiminde kalır. Büyük İskender dönemi sonrasında çoğunlukla bağımsız kent devleti olmasına karşın, sırası ile Roma, Doğu Roma, Selçuklu ve Osmanlı yönetiminde kalmıştır.

Kent hakkında kısa bilgi verdikten sonra konumuza geçmeden önce antik dönemden kalan belgeler ışığında genel turizm hareketinin ne zaman başladığına da kısaca değinmekte yarar vardır.

Dünya turizm tarihinde önemli bir yere sahip olduğu bilinen Olimpiyat oyunları ilk olarak MÖ 776 yılında, Zeus'un onuruna Yunanistan'ın Olympia kentinde yapılmaya başlanmış, her dört yılda bir tekrarlanmıştır⁴ Çok sayıda sporcunun ve izleyicinin

¹ Koçhan 2011, 23.

² Strabon 1987, XII; VII. 11.

³ Magie 2003, 4, 5.

⁴ Bloch 1968, 79; Zimmerman 1984, 9.

katıldığı bu oyunların yanı sıra tanrıça Athena onuruna da oyunlar düzenlenmiş, ancak bunlar ilk başlarda birkaç kent, daha sonra da bugünkü Yunanistan'a yayılmış ve bazı dönemlerde yapılmamasına karşın uzun yıllar devam etmiştir.

Daha çok spor alanında değerlendirebileceğimiz bu oyunlar sonrasında Turizm içinde değerlendirebileceğimiz hareketliliğin kişisel boyutlarda olduğunu görmekteyiz. Bazı seyyahlar yeni yerler görmek için seyahate başlamış ve gördükleri yerlerdeki kentleri ve yaşantıları yazmaya başlamaları kültür turizmini oluşturmuştur. Bu kapsamda önemli bazı antik dönem yazarlarının Kyzikos ile ilgili izlenimlerine kısaca değinilecektir.

Tarihi kaynaklar açısından önemli bir yere sahip olan Argonautlar mitinin geçtiği dönem bilinmemesine karşın MÖ 2. bin sonları veya 1. bin başlarında geçmiş olabilir. Apollonius Rhodius, Argonautlar mitinde⁵ olayın geçtiği güzergâhtaki diğer kentler gibi Kyzikos'a gelişleri ve orada yaşanan olayları anlatır. Ancak kent ile ilgili tanımlamaların çok az olduğu ve yapılara değinilmediği söylenebilir. Kyzikos'un bir adada yer aldığı⁶ ve Argonautlar'ın gemilerini Hytos limanına demirlediği anlaşılıyor⁷.

MÖ 5. yüzyılda yaşamış olan Herodotos kitabında birçok yerden ve doğal olarak Kyzikos kentinden de bahsetmektedir. Herodotos kitabında Kyzikos ile ilgili bir söylenceye değinmekte ve Fenikelilerin bölgede yaptıkları savaşta Kyzikos'a dokunmadıklarını belirtmektedir⁸. Herodotos daha çok tarihi olaylara ve söylencelere önem vermiş, kentlerde bulunan yapılara değinmediğinden Kyzikos'daki yapılar hakkında da bilgi vermemektedir. Herodotos'un yaşadığı dönem Kyzikos ekonomisinin güçlü olduğu bir dönem olmasına rağmen bu duruma değinilmediği görülmektedir. Antik dönem kentleri içinde o dönemde ekonomisi, konumu ve yapıları ile önemli bir yere sahip olan kente fazla değinmemesi kenti görmediğini de gösterebilir.

Ksenophon, MÖ 410 yılında Peloponnesosluların Kyzikos'a saldırısına ve Atina'nın desteğine değinir⁹. Ancak yalnız savaşa değinmekte ve kentin savunmasının nasıl yapıldığı anlatılmaktadır. Ksenophon'un yapılardan değil de yalnız surlardan bahsetmesi kentteki yapılardan çok savaş stratejisine önem verdiğini göstermektedir. Değindiği diğer kentlerde de yapılardan bahsetmemesi bunu doğrulamaktadır.

Antik dönem yazarlarından Strabon kent ve bölge ile ilgili daha fazla bilgi vermektedir. MÖ 1.yüzyıl - MS 1.yüzyılda yaşamış olan Amasyalı Coğrafyacı Strabon, gördüğü yerler ve kentlerin konumları hakkında bilgi vermektedir. Kyzikos ile ilgili olarak Strabon "*Kyzikos, propontis'de bir ada olup, kıtaya iki köprü ile bağlıdır. ... Köprülerin yakınında aynı ismi taşıyan ve gerektiğinde kapatılabilen iki limanı ve iki yüzden fazla gemiyi alabilecek büyüklükte barınağı bulunan bir kent vardır*" der. Ancak kentte iki değil, üç liman vardır, köprülerden bahsettiğine göre bu dönemde Panormos limanı kapanmış olduğundan saymamış olabilir. Dindymos'da "*... Tanrılar Anası*

⁵ Argonautica Book I. 936-1152.

⁶ Argonautica Book I. 939

⁷ Argonautica Book I. 989-1011; Koçhan 2011, 18-21.

⁸ Herodotos, 1973, IV.14, VI.33

⁹ Ksenophon 1999, I.I, 14-20

Dindymene'nin Argonautlar tarafından yapılmış tapınağı bulunur. Kent, büyüklük, güzellik, hem barış hem de savaş zamanında yönetiminin mükemmelliği ile Asya'daki en başta gelen kentlerle yarışır durumdadır..." der¹⁰. Strabon ayrıca depolama amacıyla kullanılan üç yapıdan ve bunların mükemmel şekilde nasıl yönetildiklerine de değinir. Kent içindeki diğer yapılardan bahsetmemekte, ayrıca Dindymene'de Argonautların yaptığı tapınaktan bahsetmesine karşın ayrıntı vermemektedir.

MS 23/24-79 yılları arasında yaşamış olan Plinius Kyzikos'da Cupido çeşmesinden bahseder ve "*Mucianus'a göre Kyzikos'da içenlerde aşkı iyileştiren Cupido olarak bilinen bir çeşme var*" der¹¹. Ayrıca Kyzikos'da, içindeki Jupiter heykeline değindiği bir tapınaktan¹² ve çivi kullanılmaksızın yapılan bir Bouleterion'dan¹³ söz eder. Burada sözü edilen tapınak olasılıkla, bugün kalıntılarını gördüğümüz Hadrian Tapınağı'ndan önce aynı yerde bulunan bir tapınak olabileceği gibi kentte var olan başka bir tapınaktan da bahsediyor olabilir. Bouleterion'un ise kalıntıları günümüze ulaşmış olup, Panormos limanının batısında yer almakta¹⁴ "*...demir çivi kullanılmadığı...*" ifadesi de yapının üzerini kapatan asma çatı için söylenmiş olmalıdır.

MS 2. yüzyılda yaşamış olan Aristides, Kyzikos Kenti'ne, ilk MS 166 yılının yaz sonlarına doğru, ikinci defa MS 170 yılında gelerek konuşma yapmıştır¹⁵. Aristides MS 166 yılında yaptığı konuşmada İmparator Hadrian adına yapılmakta olan tapınağın büyüklüğünden ve güzelliğinden söz eder ve "*Her ne kadar devasa gözüксе de tapınak büyüklüğünden daha güzeldir*" der¹⁶.

Kyzikos kentini ilk olarak 1431 tarihinde ziyaret eden Anconalı Cyriacus tapınağın mermer atölyesi gibi kullanıldığını¹⁷ buna rağmen tapınağın 31 sütununun ayakta olduğunu bildirmektedir¹⁸. 1444 yılında ikinci gelişinde tapınakta 29 sütunun ayakta kaldığını ve tapınağın tahrip edilmiş olduğunu belirtir¹⁹. 1862 yılında yayınlanan Küçük Asya adlı eserinde Ch. Texier, Kyzikos'un daha önce ada olan Kapıdağ Yarımadası'nda yer aldığını belirtir²⁰ Aydıncık (Edincik) kasabasındaki yapılarda kullanılan taşların Kyzikos harabelerinden alınmış olduğunu²¹ ve Kyzikos'ta "*Dağların yamaçları, İstanbul'a ihraç edilen Erdek şaraplarının yapıldığı bağlarla kaplıdır*" der²². Ancak bugün üzüm bağlarının yerini zeytin ağaçları almıştır. Texier, İmparator Hadrian onuruna yapılan tapınağın anıtsallığına değinir ve sütunlarının Osmanlı döneminde İstanbul'a götürülerek yapılarda kullanıldığını bildirir²³. Kentte bulunan amfiteatr hakkında "*Asya'da ancak iki amfiteatro vardır, biri*

¹⁰ Strabon 1987, XII; VII. 11

¹¹ Pliny 1856, XXXI,16.

¹² Pliny 1856, XXXVI, 22.

¹³ Pliny 1856, XXXVI, 23.

¹⁴ Koçhan 2011, 101.

¹⁵ Heinze 1995, 63; Koçhan & Tercanlioğlu 2021, 39

¹⁶ Koçhan & Tercanlioğlu 2021, 40, Aristides Paragraf 17.

¹⁷ Koçhan & Tercanlioğlu 2017, 208.

¹⁸ Ashmole 1956, 181; Koçhan & Tercanlioğlu 2017, 208.

¹⁹ Bodnar 2003, 418, dipnot 13. Koçhan & Tercanlioğlu 2017, 209.

²⁰ Texier 2002, Cilt I.1 Böl.17, 69.

²¹ Texier 2002, Cilt I.3 Böl.6, 282.

²² Texier 2002, Cilt I.3 Böl.6, 283.

²³ Texier 2002, Cilt I.3 Böl.7, 290 vd.

bu Kyzikos'da ve diğeri Bergama (Pergame)'dakidir. Marc Antoine, bu şehirlerin birincisine bir gladyatör, yani Roma oyunlarında diğeri bir insana ya da yabancı bir hayvana karşı silahla dövüşenler takımı gönderirdi" der. Ayrıca "Eski adı Misya (Mysie) olan Karesi valisi, Sultan Orhan'ın oğlu, Kyzikos harabelerine hayran kalmıştı" demektedir. Texier kentte bulunan Tiyatro, Hadrian Tapınağı ve sur duvarlarını anlatır, ancak Hytos limanı yakınındaki çeşmeyi yanlışlıkla Fons Cupidinis çeşmesi olarak tanımlar²⁴.

İ.H. Uzunçarşılı da, "Karesi Vilayeti Tarihçesi" isimli kitapta Kyzikos antik kentindeki yapılara değinir. Uzunçarşılı, Ch. Texier'den aktararak sur duvarlarından ve ortasından Kleite deresinin geçtiği ve bu nedenle içinde deniz oyunlarının oynandığı bir tiyatrodan bahseder²⁵. Ancak içinden Kleite deresinin geçtiği yapı tiyatro değil amfiteatrdır. İlk gelişinde amfiteatrı ya görmedi veya tanımlayamadı. Çünkü ikinci ziyaretinde gördüğü yerler arasında temaşalık olarak adlandırılan Amfiteatr'dan, İmparator Hadrian Tapınağı'ndan ve kanaldan bahsetmektedir. Ayrıca Sultan Orhan'ın oğlu Süleyman'ın, altında Fons Cupidinis çeşmesinin olduğu, Kocaçınar'ın altında dinlendiğini belirtir²⁶. Uzunçarşılı yapıları tanımlarken kendisinin de belirttiği gibi daha çok Perrot (Küçük Asya) ve Texier'den yararlanmıştır.

Yukarıda değindiğim Kyzikos'u ziyaret eden antik dönem önemli seyyahları, görüldüğü gibi genel olarak kentin muhteşemliğinden bahsediyorlar.

Antik dönemde kenti ziyaret eden seyyahlara değindikten sonra, günümüz turizmi açısından Kyzikos ve turizm ilişkisine değinmeden önce, turizm denince neyin anlaşıldığı veya anlaşılması gerektiği üzerinde durulmalıdır. Dünya Turizm Örgütü (WTO) turizmi şöyle tanımlamaktadır; "Turizm; sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir getirici hiçbir uğraşıda bulunmamak şartı ile bireylerin geçici süre konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümü". Bu tanımdan turizmin yalnız deniz, kum ve güneşten ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Bu konuya değinen 2001 yılı Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da turizm ile ilgili olarak şöyle denmektedir; "Deniz, kum, güneşten oluşan talebin yerini kültür, tarih, sağlık, kongre, yatçılık, eğlence, heyecan motifleri almakta, kıyı turizminin yerine tüm ülkenin, sezonluk seyahatler yerine yılın tümüne yayılan turizm hareketi gelişmektedir"²⁷. Bugün Kapıdağ ve Erdek turizm açısından değerlendirildiğinde yirmi yıl önce yapılan tespitin ne kadar doğru olduğu, yalnız deniz, güneş ve kumun öne çıkarılmasının turizm açısından yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

İnsanlar, geçmişte ve günümüzde çeşitli nedenlerden dolayı seyahat etmişlerdir. Örneğin eğlenme ve dinlenme, sağlık, spor, sanat ve kültürel etkinlikler, kutsal alanları ziyaret etme, yeni yerleri görmek ve incelemek amacıyla insanların seyahat ettiklerini görmekteyiz.

Günümüzde Kapıdağ yarımadasının kültür ve doğal yapısının değeri tam olarak anlaşılmadığından, Yarımada ve Erdek İlçesi'nin temel turistik çekiciliği deniz, kum ve güneş olarak zihinlerde yer etmiştir. Bunun yanı sıra dağ bisiklet

²⁴ Texier 2002, Cilt I.3 Böl.9, 295 vd.; Koçhan 2011, 157.

²⁵ Uzunçarşılı 2000, 41.

²⁶ Uzunçarşılı 2000, 42, 43.

²⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Nisan 2001 Ankara, 3

turları yapılmasına karşın yeterince tanıtımı yapılamamıştır. Aslında Kapıdağ'ın turizm potansiyeli bunlarla sınırlı değil, oldukça geniştir²⁸.

Son yıllarda dünya turizminde de bazı değişimlerin olduğu, deniz, kum ve güneş turizminin yerini kültür, inanç, çevre, doğa turizminin almaya başladığını söyleyebiliriz. Bu nedenle de yalnız yaz mevsimi ile sınırlı hareketlilik tüm yıla yayılabilir. Aslında bu alanlarda Kapıdağ ve dolayısıyla Erdek oldukça güçlü ve cezbedici özelliğe sahiptir.

Geçmişte yerli veya yabancılar arasında görülmesi gereken yerler arasında her zaman varlığını koruyan Kyzikos kenti, günümüzde yerel anlamda hak ettiği ilgiyi görmemektedir. Yabancıların Kyzikos içerikli sempozyumlar düzenlediği bir dönemde, Erdek veya Bandırma'da oturduğu halde Kyzikos Hadrian Tapınağı'nı ve Amfiteatr'ı görmemiş olanlar bulunmaktadır. Kyzikos'un tanıtımı Balıkesir Valiliği, Büyükşehir Belediyesi ile İlçe yönetimlerinin topluca yapmaları halinde başarılı sonuçlar alınabilir. Bugün için Nisan-Eylül ayları arasında Kyzikos Hadrian Tapınağı'nı günde ortalama 200-300 kişi ziyaret etmektedir. İyi bir tanıtım kampanyası ve tur şirketleri ile görüşülerek bu sayı 500-1000'e çıkarılabilir. Bu seviyede bir ziyaretçi potansiyeli yakalandığında bunun olumlu etkileri Bandırma ve Erdek'te görüleceği gibi kentin bulunduğu alan ve çevresine de olumlu katkıları olacaktır. Hadrian Tapınağı'na giden yol üzerine kurulacak bazı stantlarda su, yöresel yiyecekler ve el işleri satılabilir. Böylece bugün Kyzikos ve yapılarını korumada bir katkıları olmayan Bölge halkı da belli bir gelir elde etmiş olacak ve eserlerin korunmasına katkıda bulunacaktır.

Kapıdağ ve Erdek, Kültür Turizmi açısından oldukça zengin kalıntılara sahiptir. Erdek ilçesi sınırları içinde yer alan Kyzikos Antik Kenti'nde, dünyanın sekizinci harikası olarak adlandırılan Hadrian Tapınağı dışında, Anadolu'da bulunan üç Amfiteatr'dan en sağlamı yer almaktadır. Bunların yanı sıra kentte Anatanrıça (Metroon) Tapınağı, Tiyatro, Gymnasion, Bouleterion ve Agora gibi yapılar görülebilmektedir²⁹ (Figür 1).

Kültür Turizmi içinde de değerlendirilebilecek İnanç Turizmi açısından da Erdek İlçesi ve dolayısıyla Kapıdağ hem İslami hem de Hristiyanlık dönemi açısından zengin veriler sunmaktadır. Örneğin, Erdek Patrik Konağı, Orta Çağ yapılarının olduğu Zeytinliada, çevre temizliği ve düzenlemesi yapılması durumunda yıkık halde olsa da Kirazlı Manastırı, Ormanlı Köyü Manastırı, Ballıpınar Köyü Kilise ve Karşıyaka Kilisesi bunlar arasında sayılabilir. Erdek ve Bandırma İlçelerinde erken dönemlere ait görülmeye değer camiler de bulunmaktadır. Örneğin Erdek'te Hacı Ömer Cami, Bandırma'da Haydar Çavuş Cami.

Kapıdağ Yarımadası'nda deniz kıyısında bulunan köylerde deniz ve kum turizmi yapılmakta ve kısa dönem devam etmektedir. Bu nedenle hem deniz kıyısı hem de iç kısımda bulunan köylerde pansiyonculuk geliştirilip, özellikle iç kısımlarda bulunan köylerde konaklama fiyatları deniz kıyısına göre biraz düşük tutularak gelen ziyaretçilerin küçük hobi bahçelerde organik ürün yetiştirmeleri sağlanabilir. Kırsal

²⁸ Meral 2018, 123-132.

²⁹ Koçhan 2011.

Turizm kapsamında buralarda kalanlar ürünlerini yetiştirirken doğal ortamda dinlenmeleri ve yerel düğünlere ve farklı etkinliklere katılmaları sağlanabilir³⁰.

Erdek ilçesine yakın olan Bandırma ilçesi sınırları içinde ise Daskyleion antik kenti, ilçe içinde Pertevniyal Hastanesi ve Gar Binası bu kapsamda görülmesi gereken yerler arasında sayılabilir.

Erdek ve Bandırma ilçeleri Çevre ve Doğa Turizmi açısından da zengin bir yapıya sahiptir. Örneğin Manyas Kuş Cenneti ve Kapıdağ Yarımadası. Bu kapsamda Kapıdağ ekoturizm yürüyüşleri düzenlenebilecek bir kapasiteye sahiptir.

Sonuç olarak Erdek ilçesinin geleceği, iki aylık deniz turizmi ile değil yıl boyunca devam edecek kültür turizmine bağlıdır. Bugün deniz için Erdek ilçesine gelenlerin bir kısmı “Gelmişken Hadrian Tapınağını da görelim” diyorlar, fakat gelecekte Kyzikos kentini görmek için gelenler mevsim uygun ise “Gelmişken bir de denize girelim” diyecekler.

³⁰ Çevik & Saçılık 2011, 503-515.

KAYNAKÇA

Apollonius 2009

Apollonius Rhodius (2009). *Argonautica*. (Ed.,Trans.: William H. Race), Harvard University Press.

Ashmole 1956

Ashmole, B. (1956). "Cyriac of Ancona and the Temple of Hadrian at Cyzicus", *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 19, No 3 / 4,

Bloch 1968

Bloch, R. (1968). "The Origins of the Olympic Games", *Scientific American*, Vol. 219, No. 2 August., 78-87.

Bodnar 2003

Bodnar, E. W. (2003). *Cyriac of Ancona - The Later Travels*. ABD: President and Fellows of Harvard College.

Çevik & Saçılık 2011

Çevik, S. & Saçılık, M.Y. (2011). "Destinasyonun Rekabet Avantajı Elde Etmesinde Gastronomi Turizminin Rolü: ERDEK Örneği", 12. Ulusal Turizm Kongresi, 30 Kasım - 4 Aralık 2011, Akçakoca-Düzce, 503-515

Heinze 1995

Heinze, T. (1995). "Alios Aristeides. Festrede in Kyzikos anlässlich der Einweihung des Kaisertempels," in E. Winter, ed., *Studien zum antiken Kleinasien 3 - Asia Minor Studien 16*, Bonn.

Herodotos 1973

Herodotos (1973). *Herodot Tarihi*. (Çev. M. Ökmen) İstanbul.

Koçhan 2011

Koçhan, N. (2011). *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon, Bursa: Ofset Form Matbaacılık.

Koçhan & Tercanlıoğlu 2017

Koçhan, N.- Tercanlıoğlu, A. (2017). "15. Yüzyıl Seyyahlarının Yazmalarında Kyzikos Hadrian Tapınağı", *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (8), 205-217.

Koçhan & Tercanlıoğlu 2021

Koçhan, N. & Tercanlıoğlu, A. (2021). "Aelius Aristides'in Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda Yaptığı Konuşma Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", A. Aydın, Ç. Başarır, H. Güvenoğlu (Eds.), *Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (BCS'21)*, Bandırma-Balıkesir, 38-45.

Ksenophon 1999

Ksenophon, (1999). *Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Magie 2003

Magie, D. (2033). Anadolu'da Romalılar 3, Batı Anadolu Kent Devletleri. (Çev. N. Başgelen-Ö. Çapar), İstanbul: Arkeoloji Sanat Yayını.

Meral 2018

Meral K., (2018). "Kyzikos'un Bölge Turizmindeki Yeri ve Önemi", U. T. Sivrioğlu (Ed.), Antik Çağ'dan Cumhuriyete Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi, Bursa 2018, 123-132.

Pliny 1856

Pliny (1856). The Natural History, Vol. V. (Trans:r J. Bostock and H.T, Riley), London.

Strabon 1987

Strabon (1987). Coğrafya Anadolu (Kitap: XII, XIII, XIV). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Texier 2002

Texier, C. (2002). Küçük Asya. Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi. (Çev.: A. Suat, Latin harflere aktaran K.Y. Kopruman, Sadeleştiren M. Yıldız), Ankara.

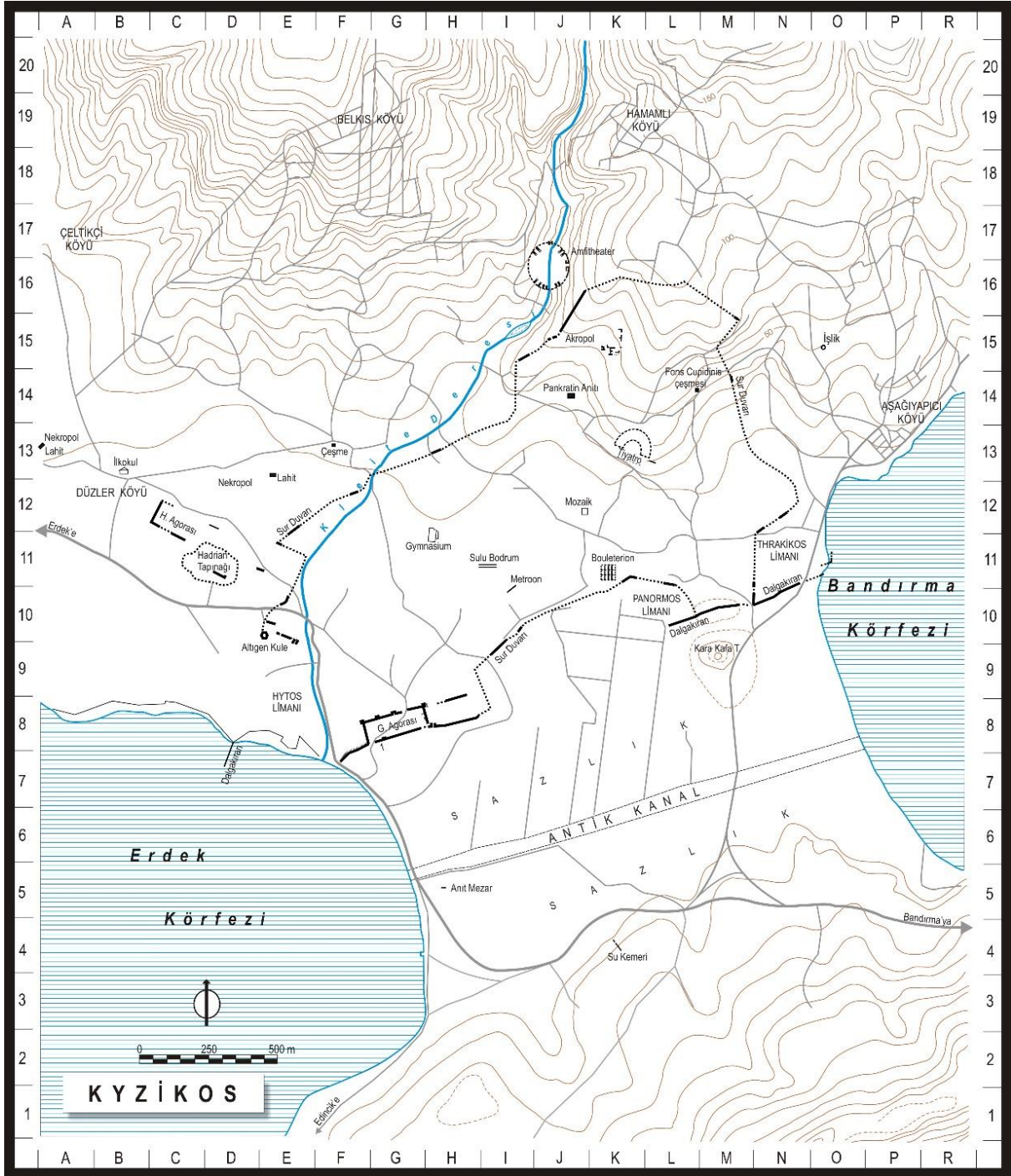
Uzunçarşılı 2000

Uzunçarşılı, İ.H. (2000). Karesi Vilayeti Tarihçesi. Petek Ofset

Zimmerman 1984

Zimmerman, P.B. (1984). "The Story of the Olympies:B.C. to A.D.", California History, Winter, 1984, Vol. 63, No. 1, Champions in the Sun, 8-21.

FİGÜRLER

Figür 1